

સ્વરાજ્ય-કીર્તન.

— ૨૧-૫-૧૯૨૧

શુદ્ધતા શાંતિનાં સચ્ચે ચહે હિંદ સ્વરાજ્યને
પ્રભો ! એ લક્ષ્યની સિદ્ધિ અર્થે. દે ખબ સ્વાર્થથી.

મકાશક

કલ્યાણી વિદ્યુલભાઈ.

સ્વરાજ્ય આશ્રમ, નાનપુર-સુરત.

નાગાતળાવ રોડપર આવેલા બ. "કન્ડીયા" પ્રીત પ્રેક્ષક
કંચનલાલ યુનીલાલે ગાઈ.

કિંમત ૦-૨-૦ આના.

સાંસ્કૃતિક-સંગ્રહ અનુક્રમણિકા.

નામ	પૃષ્ઠ.
૧ જય સ્વદેશ જય સ્વરાજ્ય. ૫	
૨ ગરવી ગુજરાત. ૬	
૩ ગુણવંતી ગુજરાત. ૭	
૪ પ્રકાશના પગલાં. ૮	
૫ અમે ભારતના સંતાન. ૧૦	
૬ માડીની ઝુંપડી. ૧૧	
૭ હાલરકું. ૧૨	
૮ વીર ! જગો જગો રે. ૧૩	
૯ જન્મ ભૂમિનું જયમંગળ. ૧૪	
૧૦ જીવે શું હિંદમાં એવા. ૧૫	
૧૧ સહુ ચલો જીતવા જંગ. ૧૬	
૧૨ ચલો ચલો ભારત સંતાનો. ૧૭	
૧૩ વીર હાક. ૨૧	
૧૪ એ ભૂમિ અમારી. ૨૨	
૧૫ અમે હિંદી હિંદી હિંદી. ૨૩	
૧૬ સાચના સિપાઈ. ૨૪	
૧૭ આપણે ગુજરાતી. ૨૫	
૧૮ જય જય બોલો હિંદુસ્તાન. ૨૬	
૧૯ દેશનો દિવાનો. ૨૭	
૨૦ ના હઠવું ના હઠવું ૨૮	
૨૧ વીર હિન્દીઓને સંદેશો. ૨૯	

નામ.	પૃષ્ઠ.
૨૨ ચેત ચેત ભારત ચેતી લે ૩૦	
૨૩ બહુ તો સોહુ કેસરીયા. ૩૧	
૨૪ તહીં આ શિર ઝૂકે છે. ૩૨	
૨૫ જીંદગીની સાર્થકતા. ૩૩	
૨૬ એક દિન એવો આવશે ૩૩	
૨૭ હિંદનું ભવિષ્ય. ૩૫	
૨૮ તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો. ૩૬	
૨૯ સ્વરાજ્ય સવારી. ૩૭	
૩૦ હવે મને હિંદ છે વ્હાલોરે. ૩૮	
૩૧ તનમનાટ. ૩૯	
૩૨ પ્રભો જેવું હતું તેવું. ૩૯	
૩૩ ભારતની આરતી. ૪૧	
૩૪ નિમંત્રણ. ૪૨	
૩૫ વન્દેમાતરમ. ૪૨	
૩૬ ઐ માતૃભૂમિ. ૪૩	
૩૭ વન્દેમાતરમ સ્તોત્ર. ૪૪	
૩૮ કુછ ન કુછ કરે જાણે. ૪૫	
૩૯ કદિ નહિ હારના. ૪૬	
૪૦ પ્યારા વતન હમારા ૪૭	
૪૧ ભારતમાતા. ૪૭	
૪૨ કર્મયુગ. ૪૮	

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૩

દર્શક

પુસ્તકનું નામ રામાયણ ડીવન

વિષય દેવગીત

તિલક નિવાપાંજલી.

તારા જીગર તણી હું કુંચી ખરી બતાવું:
 હું ઓળખું છું પણ ક્યમ ચીતરી બતાવું ?
 લાપા મહી ન શબ્દો છે રંગ પુરવાને-
 તો પણ હૃદયની આછી પીંચી જરી બતાવું.
 હા—હાય—હાય ' કહેવું અપમાન છે એ તારું ;
 નિર્માલ્યતાથી હું નહીં આજો ભરી બતાવું.
 રડનાર લાખ છે પણ કહેનાર કોઇ છે એ ?
 અહુ તેં કરી બતાવ્યું કંઇ હું કરી બતાવું.
 જે યત્ન આદર્યો તેં જોશ બહિ જો તેની ;
 દેશે પ્રભુ એ શક્તિ હું એ મરી • બતાવું .
 છે એજ શ્રાદ્ધ તારું ને સ્મરણ સ્તંભ તારો ;
 તારી સજ્જલ છરીએ માથું ધરી બતાવું .

દિવાનો.

“ પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી. ”

કરો રક્ષા વિપદમાંથી, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
 વિપદથી ના ડર કો દી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી,
 ચહું દુઃખ તાપથી શાંતિ, ન એવી પ્રાર્થના મારી;
 સહુ દુઃખો શકું જીતી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી,
 સહાયે કો ચઢે આનંદ, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 તૂટો ના આત્મબળદોરી, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી,
 મને છળ હાનિથી રક્ષા, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 ડગું ના આત્મપ્રતીતિથી, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી
 પ્રભો ! તું પાર ઉતારે ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 તરી જાવો ચહું શક્તિ, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી,
 તું લે શિરભાર ઉપાડી, ન એવી પ્રાર્થના મારી,
 ઉઠાવી હું શકું મહાજે, પ્રભો એ પ્રાર્થના મારી,
 સુખી દીને સ્મરે લાવે દુઃખી અધારરાત્રિએ
 ન શંકા તું વિશે આવે, પ્રભો ! એ પ્રાર્થના મારી.

કલ્યાણજી વિઠ્ઠલભાઈ.

રવિ બાબુની “ગીતાબોધિ” ના ૪ ગીત ઉપરથી.

વંદેમાતરમ્

સ્વરાજ્ય-કીર્તન.

૧

“ જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય. ! ”

જય સ્વદેશ !

જય સ્વરાજ્ય !

જય સ્વતંત્રતાનું તાજ !

જય સ્વદેશ !

બની સુધીર હિન્દખાળ !

હૃદ ઉમંગથી પુકાર—

વહતી ઉર દેશદાઝ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ !

હિન્દને સ્વરાજ્ય રામ !

હિન્દખાલ હૃદય હામ !

દે સ્વતંત્રતાનું તાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

નૃતન વર્ષ હર્ષ સાથ !

દે સ્વરાજ્ય સિદ્ધિનાથ !

આપ એ અમોલું રાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

અર્પું દેહ દેશ કાજ !

જય સ્વદેશ ! જય સ્વરાજ્ય !

— — —

૨

“ જય જય ગરવી ગુજરાત. ”

જય જય ગરવી ગુજરાત !

જય જય ગરવી ગુજરાત !

દીપે અરુણ પરભાત !

જ્વજ પ્રકાશશે ઝળળ કસુમ્બી પ્રેમ-શૌર્ય અંકિત,
તું બણુવ બણુવ નિજ સંતતિ સહુને પ્રેમભક્તિની રીત.

ઉઝી તુજ સુંદર જાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

ઉત્તરમાં અંબામાત,

પૂરવમાં કાળીમાત,

છે દક્ષિણ દિશમાં કરન્ત રક્ષા કુન્તેશ્વર મહાદેવ,
ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કરા દેવ—

છે સહાયમાં સાક્ષાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

નદી તાપી નર્મદા જોય,

મહી ને ખીજી પણ જોય,

જળી જોય સુભટના જુદ્ધરમણને, રતનાકર સાગર,
પવંત ઉપરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકાર—

સંપે સોહે સહુ જાત,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

તે અણહિલવાડના રંગ,

તે સિદ્ધરાજ જયસિંગ;

તે રંગ થડી પણ અધિક સરસ રંગ થશે સત્તરે માત,
રાણ શકુન દિસે, મધ્યાહ્ન શોભશે, વીતી ગઇ છે રાત—

જન ધૂમે નર્મદા સાથ,

જય જય ગરવી ગુજરાત !

૩

ગુણવંતી ગુજરાત.

ગુણવંતી ગુજરાત, અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !
 નમીએ નમીએ માત ! અમારી ગુણવંતી ગુજરાત; (ધ્રુવ)
 મેધિરા તુજ મણિમડપમાં આ ઝુકી રહ્યાં અમ શીષ;
 માત મીઠી તુજ ચરણ પડીને માગીએ શુભ આશિષ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

મીઠી મનોહર વાડી આ તારી નંદનવનશી અમોલ;
 રસપ્રલડાં વીણુતાં વીણુતાં ત્યાં કરીએ નિત્ય કલોલ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સંત મહંત અનંત વીરોની વહાલી અમારી માત !
 જય જય કરવા તારી જગતમાં અર્પણ કરીએ જાત !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

ઉંડા ઘોર અરણ્ય વિષે કે સુંદર ઉપવન માં,
 દેશ વિદેશ અહોનિશ અંતર એકજ તારી છાય !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

સર સરિતા રસભર અમીઝરણાં રતનાકર ભરપૂર,
 પુણ્યભૂમિ ક્ષણપૂલ ઝંઝુમી માત ! રમે અમ ઉર !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, સર્વે માત ! અમે તુજ આળ,
 અંગ ઉમંગ ભરી નવરંગે કરીએ સેવા સહુ કાળ !

અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

(૮)

ઉર પ્રભાત સર્મા અજવાળી, ટાળી દો અંધાર !
એક સ્વરે સહુ ગગન ગજવતો, કરીએ જય જયકાર !
અમારી ગુણવંતી ગુજરાત !

અખરદાર.

૪

પ્રકાશનાં પગલાં.

(પ્રભા છંદ)

પ્રભુની મોંઘી ઓ માતા !
ઓ સુંદરતાની કુંજ !
તુજ નિર્મળ તે સુખશાતા
વહશે ક્યારે નવ ગુંજ ?
તુજ દૈવી પુણ્યપુરાણ પ્રભાનો કરવો પુનરુદ્ધાર
ઓ ભારત માત ! વિચાર.
તુજ પ્રજા બધી આ ઉભી
વરવા નવરંગ પ્રભાત;
સહુ મોહ ગયા તમ હુબ્લી
ને વીતી ગઇ છે રાત;
આવે પગલાં શુભ નવજીવનનાં, ઉંકે, જગતને કાંજ—
ઓ ભારત માતા ! ગાજ.

(૩)

દોરવ અમને સદ્દર્મે,
દોરવ અમને સતપંથ:

(૯)

નિર્ભયતા વર અમે કર્મ
ને શોર્ય અખંડ અનંત;
સાતે આકાશ પંદ શિરપર પણ હરિયે ના તલપૂર—
ઓ ભારત ! અન અદાહર

(૪)

અરધી દુનિયા રહે તારી
તુજને કરવા સ્વાધીન,
ખખડાવે શસ્ત્ર તુમાખી
સમજી અમને બળહીન;
પણ અર્ધે જગત શું આથ ભરી તુજ કાળે મનશું કીર—
ઓ ભારત ! ધરને ધીર.

(૫)

જુગજુગની વીર્યસમૃદ્ધિ,
જુગ જુગનું તેજસ્સુત્ત્વ:
તુજ ઉડો આત્મનસિદ્ધિ
જે પામી જગનું તન્ત્ર:
તે કરી સચેતન કરી જગવશે જયધન તુજ સંતાન—
ઓ ભારત ! થા બળવાન.

(૬)

જગ ભલે અસત્યે જીતે,
જગ ભલે અધર્મ તણાય;
તુજ અંતર તેજ સુરીતે
તું જળવ એ તમમાંય;
એ તોળાણું દેવગણુમાં દાનવ-માનવને બુદ્ધ—
ઓ ભારત ! રહેજે શુદ્ધ.

(૧૦)

(૭)

તુજ ઉન્નત તીર્થદારે
 જગને કરવી મહેમાન;
 રેલવવાં નવ અવતારે
 જુગજૂતાં ઉરનાં ગાન;

સાગરસાગરની લહરીઓ શું ઉરઉર ઉછળે આશ—

ઓ ભારત માત ! પ્રકાશ.

(૮)

ઓ માત અમે સહુ તારા,
 તુજ કીર્તિ અમારું મઠ
 રજની ભરતા જયમ તારા;
 રાખે રજનીના ગર્વ;

દે દાક અને ખુણે ખુણેથી ધસશું દારોહાર—

ઓ ભારત ! માત પુકાર.

ખખરદાર

૫

અમે ભારતનાં સંતાન x

જય ભારત ! જેની કીર્તિ મુરોએ ગાઇ,
 અમ છિએ હિન્દ સંતાન કરોડો ભાઈ !—ટેક
 હાં ગાળુ ઉઠ્યું આકાશ અનિલના દ્વારા
 અગણિત કંઠોથી વહે એકરવર ધારા;
 કહી દો પુકાર કરી સુણે ચરાચર સારું—
 હજી સુધી છે અસ્તિત્વ અખડ અમારું !
 હજી સુધી છે કુલકીર્તિ અમારી છાપ;
 અમે છિએ હિન્દ સંતાન કરોડો ભાઈ !

x સને ૧૯૧૬ની લખનવ કોંગ્રેસમાં ગવાયેલાં હિન્દી ગીતનો અનુવાદ

ખસ આજ દિશાથી પ્રથમ પ્રકાશ થયો છે,
 શુભ સામગાનથી મોહ વિનાશ થયો છે;
 પૃથિવીતલનો પશુભાવ હતાશ થયો છે,
 માનવકુલમાં મનુજત્વ વિકાસ થયો છે;
 અમથી જીવનની જ્યોતિ જગતને લાખી,
 અમે છિયે હિન્દસ તાન કરોડો લાખ !
 સહિ વાતોમાં અમ રહ્યા સદા સ્હામા છે,
 વિદ્યોના ડરથી કદી નહિ ભાગ્યા છે;
 સદીઓ સુધી મૃતા કિંતુ પુનઃ જાગ્યા છે,
 હજીએ અમે નિજ ભાવ નહિ તાગ્યા છે,
 ફરી વારી છે સસાર અમારી આવી,
 અમે ભારતનાં સંતાન કરોડો લાખ !

જનાદેવ ન્હાનાભાઈ પ્રબં-૨૨૪

૬

માડીની ઝુંપડી.

(રાગ-ધીરાનું પદ)

દુઃખીયાનો વિસામો રે, માડી તારી ઝુંપડી,
 રણ વગડાનો છાયોરે આધિળીઆની લાકડી.
 કુંજ નિકુંજે લચી વલ્લરી, નિર્જરીયાં સંતાય,
 અમલ કસલ દલપર પંખીડાં, ઘસલ દિલોને ગાય,
 રહિઆળી એ વાડીરે, સોહવતી ને ઝુંપડી
 આને ખાવા ધાતી રે નિર્જન રણમાં ઝુંપડી--દુઃખાયા.
 ધર્મ કર્મ રસ કસ લુંટાયાં, ધરધર વખરી હીર,
 છતી સંતતિ સત્ત્વ લુંટાયું, ખેચાયાં પુજ ચીર;
 લુંટાતી આ માડી રે, ખાલી તારી ઝુંપડી;
 ખડી તોયે મ્હારી રે, માડી તારી ઝુંપડી--દુઃખીયાં
 ધન સંચી ખેતર સુકવીળાં, દવ ત્રેયો ચોપાસ,
 રાતી વિજુની આખડી દેખી પંખીડાં પામે ત્રાસ,

(૧૨)

તેને સહાડે સહાતી રે, માઝ તારી ઝુંપડી;
 પોપણીઆં શી પાતી રે, આઠી જાડી રાખડી—દુઃખીયાં.
 વન વિંટયાં સિંચાણે સઘળાં, અવશ પડ્યાં તુજ આળ,
 કામ કર્યાંને હડધુત કરીને રણવગડે દે માર;
 અંકે લેવા ધતીરે, તેને માતા રાંકડી,
 શીળા છયે ધાતી રે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.
 કણુકણુ કાળે વનવન વિંઝે તુજ આલુડાં પાંખ,
 ખણુ સુખદુઃખનાં લહાણાં લેવા, હરતી તુજ પર આંખ,
 અંતે તું સંધરતી રે માતા મહારી દુખળી;
 પ્રભુનો પથ દાખવતીરે, માડી તારી ઝુંપડી—દુઃખીયાં.
 તુંજ જીવન અમ તું સર્વરવ, તુંજ સુધાનો સાર,
 મૂર્તિમતી વતસલતા દેવી, તું સુરનોકનું દાર:
 નંદનવન શી વહાલી રે, અમને તારી ઝુંપડી,
 જન્મભૂમિવ્રત પાળીરે, રાણગારીશું ઝુંપડી—દુઃખીયાં.

૨૧૦ જીવાભાઈ અમીચંદ પટેલ.

૭

વીર બાળનું હાલરડું.

(બોલો મારા પ્રેમી પોપટજી બોલો બોલો—એ રાગ)
 હાલો હાલો હાલો સુરૂર બાલ હાલો,
 હાલો હાલો જનિતા ઝુલાવે. (ટેક)
 હાલ મારા હાલા, સુધીર કુવર કાલા,
 હાલો હાલો! સહેતથી હુલાવે.

ભાઈ તું સ્વદેશભક્ત જન્મથી થયો છે,

શૌર્ય ધર્મ પૂર્ણ તુજમાં રહ્યો છે,

વૃથા જ્ઞાન ભક્તિ ને વિરાગ તુંમાં નાંવે હાલો,
જન્મી આર્યભૂમિમાં, રમીશ અઃ ભૂમિમાં,
હૃદયપટે ક્રોધરો સ્વદેશનો મહિમા;

અન્ય પ્રભ આજી તને તેથી ના ડગાવે-હાલો.
સ્વદેહભાન ત્યાં લગી સ્વદેશતાન સેવો,
નિકર તો ગુલામીથી ગંધાય જ્ઞાન મેવો;

કાયરતાકાંકરો વિરાગમણિ શું કહાવે ?-હાલો.
અલ્પભાસ થાતાં સ્વદેહભાન જતાં,
સેવજો સંન્યાસવૃત્તિ અલ્પમાં વિલાતાં;

પ્રથમ 'વિજયવર' ઉચારી દેશને દ્રિપાવો-હાલો.
ગાર સૂર્ય ને અસંખ્ય સૂર્યવીર ઓપે,
આપણા સ્વદેશની સુવિજય ધ્વજ રાપે;

સુયશ ગાઈ સંઘવી વસુંધરા ગળવો-હાલો.

ન. પુ સંઘવી.

૮

વીર ! જાગો જાગો રે.

(રાગ ખમાય - ત્રિતાલ)

વીર ! જાગો જાગો,

હિન્દ રડત દુઃખથી હાય,

હૃદય તમ શું નવ ચિરાય ?

માત રૂદન કયમ ખમાય,

સુજન, જાગો જાગો રે.

કાન્ત વદન કરમ્યું હાય,
અબલ બનેલ કુજત પાય,
કમર કડિન નવ રખાય,

રો સજેલ વાગેરે !

છિન્નભિન્ન શી જણાય,
અનુપમ માત હિન્દ હાય !
રાતદિન ક્ષીણ થાય,

તદપિ હું ન વાગેરે !

રિખત માત કયમ ઉંઘાય !

ભવ્ય મનન કરી સદાય,
અધમ દ્વેષ પટપી પાય,

હિન્દ સાંખ્ય સાધેરે.

રમ્ય દિવ્ય લો ઉપાય,
યત્નમાં છો જીવ જાય,
હામ તો પ્રભુજી સદાય,

વીર ! જાગો જાગો !

વસન્તવિન્દ્યો.

જન્મભૂમિનું જય મંગળા.

જન્મ મંગળ પ્રિય જન્મભૂમિનું ગળવીએ:—

ભગીરથ સમ વિરલ વીર, ભારતી સુભટ સુધીર,

ઉર સમુદ્રને હિમાલયે ઉછાળીએ—

જય.

જનની અંક જીલીએ, ઝતુની રંગ ઝીલીએ,

આત્મજળ—ઉનાશથી બધું ઉગાળીએ—

જય.

સત્ય અર્થ સજ્જ થાઓ, વિજયવાવટો— ઉડાવો,
 વીર ધર્મથી ધરા સદા ધુળવીએ— જય૦
 સત્યથી સચવાય સ્વત્વ; સમજીએ થઇ પ્રવૃત્ત,
 ધુમીએ ઝંઝુમી જંગ તો મચાવીએ— જય૦
 ભૂતળ ફેરી ફેરીએ, ઉંડી જડો ઉખેડી,
 દોર ને દમામ દેશનો જમાવીએ— જય૦
 સ્થિતિસમય સ્વીકારીએ, પ્રવૃત્તિયશ યોજીએ,
 ભરતો રહેલો યજ્ઞ કાં ન હોમીએ— જય૦
 માતદીન દુભાય છે, સપુત ! પીડા પિછાનીએ,
 દુધ દિપાવીએ, ઉમંગને વધાવીએ— જય૦
 દેશસેવના સ્વધર્મ અન્ય ન કર્તવ્ય કર્મ,
 આત્મભાવથી અધું પ્રભુમય પિછાનીએ— જય૦
 સંલિત.

૧૦

જીવે શું હિંદમાં એવા ?

(સદા સંસારમાં સખદુઃખ સરખાં માની લઇએ— રાગ.)
 જીવે શું હિંદમાં એવા કે મુઠાતમા હરામી ?
 ન બોલ્યા મુખ “મારો દેશ, આ મુજ માતૃભૂમિ”— જીવે શું.
 ઝાકળનાં મોતીસમા જીવો તે કંગાલ,
 ઠાલા આવ્યા ગયા ભૂલા પથરવત બુલાર—
 ખરંતા પીપળાનાં પાંદડાંની પેઠે એ તો,
 કાઠી મંકાડીના સમાન કાયા તે નકામી— જીવે શું.
 હાથ ખિતામો છે ધણા અઢળક ધન બંડાર,

(૧૬)

લુખી કાર્તિ હો બલે મૃગજળવત નભનાર—
મળે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધાર્યા,
ફરે ધણીતણા જ્યમ બેલ ફેરા અંધ પામી— છવે શું.
તેના મૃત્યુ પાછળે કોઈ ન રહતી આંખ,
જીભ ન ગાતી નામને ગાન તણી નહિ આંખ,
મહારાણિશંકર સમા

૧૧

‘ સહુ ચલો જીતવા જંગ. ’

(લાવણી)

સહુ ચલો જીતવા જંગ, ખુશ્ખોશો વાગે:
યાહોમ કરીને પડો, ફ-તેહ છે આગે—ટેક.
કેટલાંક કમો વિષે, ઢીલ નવ ચાલે,
શંકા બય તો બહુ રોજ, હામને ખાળે,
હજી સમય નથી આવિયો, કહી દિન ગાળે,
જન બહાનું કરે નવ સરે, અર્થ કોળે;
અંપલાવવાથી રિદ્ધિ, જોઈ બજ લાગે — ચાહોમ
સાહસે કયો પરશુએ પુરો અર્જુનને,
તે પરશુરામ પરસિદ્ધ, રહ્યો નિજ વચને,
સાહસે ઇંદ્રજીત શર. હણ્યો લક્ષ્મણે,
સાહસે વીર વિક્રમ, જગત સહુ જાણે;
થઈ ગઈ જંગમાં મદદ હકક નિજ માગે— ચાહોમ
સાહસે કાલંબો ગયો, નવી દુનિઆમાં,
સાહસે નેપોલ્યન બીડ્યો, યુરપ આખામાં:

સાહસે ત્યુથર તે થયો, પોપના સ્હામા,
સાહસે સ્કોટે દેવું રે વાળ્યું જોતામાં,
સાહસે સિકંદર નામ અમર સહુ જાગે —

યાહોમ૦

કવિ નમ્રદાસ દર.

૧૨

“ સહુ ચલો ચલો ભારતસંતાનો. ”

(લાવણી)

સહુ ચલો ચલો ભારત સંતાનો દેવદુંદુભી ગાજે,
દેશ-યજ્ઞ-ગર્ભ કાજ ધસો પણ છે અણુમૂલી આજે.

• નવયુગ આજ મંડાયો,
અમ હિન્દ આજ સંધાયો,
ધ્વજ વિજયતણો ફરકાયો,
હર્ષાશ્રુ ગંગ વહાયો -

એ પુણ્ય ગંગ પુનિત ઉદ્ધકમાં જશે તણાયાં પાપો,
દદ નિશ્ચયથી સ્વર પ્રચંડથી પોકારો હિન્દ હમારો.

વિનતિ કરી કરીને થાક્યા,
વ્યાખ્યાને મંડપ ગાજ્યા,
મહાસત્તા[‡] ભરી કંટાળ્યા,
બહુ પચોટી[‡] પરવાર્યા,
ઢંઢેરા લાંબા સણ્યા,
કંઈ શબ્દછટાએ મે.લા,
ગજર્યા પણ ના કદી વરસ્યા,
બહુ વરસે પારજ પામ્યા,

હવે હિન્દ સ્વાવલંબન પર છે મુસ્તાફ હિમાલય જેવું,
દૃઢપ્રતિજ્ઞ થઈ કર્તવ્યરણાગણ આપબળે ઘુઝનારં.

પૂર્વેનાં પાપો ધોયું,

કુરખાની કરી સોહીયું.

સહુ હિન્દી મળી જીતીયું,

સહુ હિન્દી સાથ મરીયું.

હવે બેદનીતિના ભોગ થઈયું નહિ નહિ કો કાળે,
મર્યું બન્ધુના હાથે પણ ના ત્રાહિત દોર જમાવે.

અહ પુનિત સંગમ આજે,

ત્રિવેણી પુણ્ય પ્રવહતે,

મહુ “ વંદેમાતરમ્ ” બોલો,

“ અહ્મદાહુ અકબર ” બોલો.

“ સત્ શ્રી ચકાલ ” બોલો,

જય ત્રિભુવનમાંહી ગમવો.

છે જાન માલ કુરખાન અમારાં હિન્દ માતને ચરણે,
બસ કહેવું નથી, કરવાનું હાવે અંધનમુક્ત થવાને.

નવયુવાન બન્ધુ ! ચાલો,

નિમંત્રણ માત સ્વીકારો,

શયતાની મહોબ્બત તોડો,

બસ ગુલામી શિક્ષણ છોડો,

બીરતા ને મોહજ ટાળો,

દળ રાષ્ટ્રતાણુંજ બઢાવો,

રે બાવિના સરદારો !

ના ના રે મુખ છુપાવો !

હા ! આર્ત નાદથી માત પુકારે દીન ધમાન વિચારો,
ચરો રણે સૌ ધર્મયુદ્ધમાં હિન્દ હવે ઉદ્ધારો.

પંખજ ખિલાઈત દુઃખો,
ઘરઘરના આર્ત પુકારો,
શં ભૂલિએ કારીજખમો ?
વિણ વાંકે વિંખ્યા સહસ્રો !
ખન્ધુની રઝળી લાસો,
હજી મ્હાલે અહીં શયતાનો !
રે ! દુઃશાસન દુષ્ટત્યો !
દ્રોપદીનાં ખેંચ્યાં વસ્ત્રો !
ધોળે દી અત્યારે
શું ભૂલશે પાંડવ વીરો ?

ઓ ભીમા ગર્જા જલવીર્યથકા નિરાંતે કયમ ખેસાયે ?
શું દુઃશાસન હરેર કરે પાંચાલી છૂટા કરે !

રે ! સર્પ સમાન ચલાવ્યા !
ખાંધી ખાંધી ફટકાવ્યા !
ધગતા અંજાર જલાવ્યા !
અંદિખાનાં ઉભરાવ્યા !
તરીપાર કમને કીધા !
ચોરોએ શાહુ દંડ્યા !
તોયે શું ન્યાયે મોહ્યા ?
શું સ્વાદ પુરા ના ચાખ્યા ?
રે ભાગ ભરો કયમ પાપે
શયતાન તણા સહકારે ?
જીવતા પણ મુઆ ભુડા
કાં નહિ કરવાં કેસરીયાં ?

ઓ ! શુદ્ધિમાન ધારાશાસ્ત્રી મુસદ્દી પંડિત જાગો,
કંઈ સમય વિચારો, સાર્થ કરો શક્તિ તમ સંધિ સાધો.

વાણિજ્યશર સંતાનો !

ઓ ! સાહસિક શ્રીમાનો !

ધનરાશિ યજ્ઞ ખડકો,

લામાશા સ્થળસ્થળ પ્રકટો.

ઓ લક્ષ્મીપતિ, ના દાસ બનો, ગદ્ય પ્રાપ્ત કરીથી કરશો,
પણ દુર્લભ કેસરી પ્રતાપ જાતાં જુગજુગ રોતા રહેશો.

ઓ શરવીર સંતાનો !

બડવીર બલા ખેડુતો !

શ્રમજીવી બન્ધુ બહેનો !

બાધી દો સેતુબંધો.

દુઃખસાગર ઉતરી ચાલો,

રે ! માત સીતા છોડાવો;

રઘુવીર કરે ટંકાર સજ સામગ્રી સર્વે ચાલો,
ના સિદ્ધિ સાધનમાં પણ સત્ત્વે, રાવણને રગદોળો.

નિજ ધર્મ સહુ વિચારો,

વ્રત ઐક્ય સ્વદેશી સાધો;

રે ! અધમ દ્વેષ દિટકારો,

દીલ રાખો પ્રેમ કુવારો.

અસ વિજય વિજય છે દૈવી યુદ્ધ-સન્ધ્યા! શાંતિનાં શસ્ત્રો
છે અભયદાન આત્માર્પણ ઓ જગસંજીવનના મંગલો.

કલ્યાણજીવિ વિદુલભાઈ

૧૩ વીર હાક.

ફર ફર કરતી ધમધ્વજા ઉડતી આકાશે,
ગરમ રુધિરનો વેગ વીર નાડીમાં વ્યાપે:
સ્વદેશસેવા શૌર્ય ઉછળતું પૂર વહે છે,
સ્વાર્પણનો છે યત્ન, નિમંત્રણ શૂરવીરને છે.

સાખી—લોભ, મોહ, મત્સર તજ્યાં, તજી ભેદ સહિ જાત:
સ્વદેશહિત માટે થયા, બરતવાસી સહિ જાત.
ભારતવર્ષી બળ્ય ઝલકે બતલાવો જગમાં,
ભારતવર્ષી પ્રેમશૌર્ય પ્રદર્શવો હકમાં:
વિશાળ દીક્ષ દરિયાવ ઉછાળો નવલ તરંગે,
ધસો ધસો આ સ્વરાજ્ય કેરા અદ્ભુત જંગે

સાખી—શુદ્ધિ ઢાલ કરે ધરી, ન્યાય તણી સમશેર
સ્વદેશસેવા આદરી એક બની દશમેર.
એક દીક્ષ, એક રાગ અન્યું છે જૂથ બહોળું,
મન્યો મામલો મહા, એમ શૂરવીરનું ટોળું,
વદો વદો—“જય સ્વદેશ, ને જય સ્વાર્પણનો” ને
વદો—“દેશ મમ આ, હું પર હક્ક સ્વદેશનો છે.”

સાખી—હંપદ અર્પણ હિંદને, ભક્તિ ભારતવર્ષ,
સ્વદેશની સેવા વિષે, હૃદય હૃદય છે હર્ષ.

(૨૨)

૧૪

“ એ ભૂમિ અમારી. ”

(રાગ બિલામ—તાલ દીપચંદી)

એ ભૂમિ અમારી, નથી અમારી,
કાણે અવર કહેશે નિગની ?—

ન દેઉં ઉચરવા—ટેક.

એ સ્વદેશ માટે, કો રણયત્રે

પ્રાણ આહુતિ દઉં સજની;

ન ચાહું ઉચરવા—એ ભૂમિ,

પરાધીન થઇ ટપલા રહેવા

ટાલ પડે શિર શરમ ભરી !

ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ,

ગુલામ કાફર કાયર પદવી

હિન્દુ કાળા નામે ઠરી !

ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ.

શકે ન કાંઈ કરી એ બાળક

મરદમૂછ મુળ હળુ ન ખીલી

હાથે શાં કહેણાં—એ ભૂમિ.

વણછામાં ઉછર્યો તે કાલે

ફળે બળેથી ઉકળા !

હાથે શાં કહેણાં—એ ભૂમિ.

નથી રાંકડા, નથી ખાયલા,

નથી રહેવા નિત્ય દાસ સજન્યા

કયમ ગાળુ ન કહીએ !—એ ભૂમિ.

૧૭૬ સ્વધર્મ રંગી, સ્વકર્મ સંગી
સ્વદેશ જંગી પ્રેમે ભિંજ્યા !

હરિ એકજ હાથએ—એ ભૂમિ
સ્વં હં હં ધ્રુવં

૧૫

“ અમે હિન્દી હિન્દી હિન્દી ! ”

અમે ભરતભૂમિના પુત્રા, અમ માત પુરાણ પવિત્રઃ
રે જોનાં સુંદર સૂત્રા, અળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્રઃ
અમ અંતરને ઉદ્દેશી, કરશું હોકાર હમેશઃ
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
અંધારવિષે અથડાતાં કે ફરતાં નિત્ય પ્રકાશઃ
પડતાં રડતાં રગડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસઃ
પળ પળ અમ ઉરનિધિએ શી, હા ઉછળે ઉર્મિ અશેષ,
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
ક્યાં હશે હિમાલય જોવા ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજ ગંગઃ
ક્યાં મળે અલૌકિક જોવા, સહુ દેશતણા બહુ રંગઃ
ક્યાં મુનિ ઇશ્વરજન ખેસી, કરતા પ્રભુપંગ ઉજેશઃ
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
ક્યાં રામ યુક્ષિષ્ઠિર ધુમ્પા, ક્યાં ગજયાં અર્જુન ભીમઃ
ક્યાં રજપુત વીર અહુમ્પા, બળ દાખવવા અસીમ !
રે ભુલીએ તે રીતે શી, અમ અંતરથી લવ લેશઃ
અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી, છે હિંદ અમારો દેશ.
“ નથી રે જીવવું પરઆશે, છે પારકી આશ નિરાશ.
“ નથી કર ધરવો કે પાસે, સ્વાશ્રયનો છે ઉલ્લાસ : ”

કંઈ પુણ્ય પ્રભાજ પ્રવેશી, અહીં દે અમને ઉપદેશ;
 અમે હિંદી હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
 ધમ ધમ ધરણી ધ્રુવવશું, અમ દેશતણાં કરી આન;
 જય જય જય નાદ કરોશું, દહશું મોંઘા અમ પ્રાણ;
 એ ભકિત વસી હર, તે શી, દેને શકિત પરમેશ;
 અમે હિંદી, હિંદી, હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.

ખમરદાર.

(કંઈક ફેરફાર સાથે)

૧૬

સાયના સિપાઈ.

અમે સાયના સિપાઈ;
 અમે સાયના સિપાઈ;
 સાય અમારી તરવારોને.
 સાયની બાંધી મવાઈ;
 અમે સાયના સિપાઈ.
 સાય અમારા લહડવઈયા,
 તે લહડશે રાય લહડાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ.
 શુણે અમારા બ્યૂગલ વાગે,
 સાયની લાક છવાઈ;
 જૂઓ અમારી ધગ્ગ ફરફરે,
 સાયની લહેરો વાઈ;
 જામે સાયનાં લશ્કર સધળે,
 આવો તહમો ભાઈ,
 અમે સાયના સિપાઈ.

કવિ ન્હાનાલાલ.

આપણે ગુજરાતી.

ઉઠો રે ગુજરાત પુત્ર સન્ને જુદા કાળે,
 પૂર્વ રંગ પેખવાને રણ ધૂમો સમાળે;
 દેશ કરો રણક્ષેત્ર દિવ્ય ને વેપાર જહોળો,
 કાર્તિરંગ માણવાને રણે શૈય તોળો.
 સિદ્ધરાજ લીમ ભાળો એનું જાણી જુઝા,
 દુઃખ થકી મુક્ત થવા નથી હંપાય દૂનને.

હાંહાં રૂડાં રણશૈય દાખીશું,
 હાંહાં ભુડા શત્રુ આંટી નાંખીશું;
 જયજય થતાં લગી જરી ન અંખીશું,
 કનક કુટુંબ પ્રાણ સહુ અર્પીશું.
 આપણે ગુજરાતી, આપણે ગુજરાતી,
 આપણે ગુજરાતી.

ઉતરી રણે ને રક્ત પુત્રતાણું આપે,
 હારી જતી કાઈ રીતે નામ ઉચું થાપે;
 કાં ન શત્રુ કહાડવાને જુદે અંપલાવો,
 નર્મદ છે હોંસ ભર્યો રણનો લહાવો

હાંદાં રૂડાં રણશૈય દાખીશું
 હાંહાં ભુડા શત્રુ આંટી નાંખીશું;
 કનક કુટુંબ પ્રાણ સહુ અર્પીશું.
 આપણે ગુજરાતી, આપણે ગુજરાતી,
 આપણે ગુજરાતી.
 કવિ નમદાશંકર.

“જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.”

હર હર હર ! મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહ અકબર રહેમાન,
 હિન્દુ મોસલીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 આ ભૂમિ આપણી દેશ આપણો, એ પર જન કરો કુરબાન.
 ત્રીસ કોટી ભારતનાં તનુજો, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 એક કુટુંબી ભાઇ આપણે, માતા ભારતનાં સંતાન,
 હિંદુ. પારસી, મુસલમાન સૌ જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 મંદિર, ને મસ્જિદ બંને છે, ઇશ્વર કેરાં ઉંચાં ધામ,
 ભાઇ ભાઇમાં ભેદ ન હોયે, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 પુનઃ આપણી ભારત માતા જગમાં પામે ઉચું સ્થાન,
 વિશ્વ સકળની ધર્મ માત્ર એ, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 એક નેક ને એક ટેકથી કરો એકતા કેરાં પાન,
 રંગ રંગમાં સત્યાગ્રહ રેડી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 ધમ ધમ ધમ ધમ ધરા ધ્રુવો, દરકાવો ઉંચાં નિશાન.
 સ્વરાજ્યના ડંકા ગગડાવી, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 દેવી-યુદ્ધના શાંત મૈનિકો, સૂળ મળતું હરવા અભિમાન,
 સ્વાર્પણ કેરાં શસ્ત્ર સજીને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 તલવારો, ખંડુક, બાણાથી, ઉંચાં છે આત્માનાં સ્થાન,
 શરીર પડે પણ એ તો અમ્મર, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 વિજયમાળ લઇ સ્વર્ગ સુંદરી, તત્પર છે કરવા સન્માન,
 માતૃવેદિમાં પ્રાણ અર્પીને જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.
 હર હર હર મહાદેવ પુકારો, અલ્લાહ અકબર રહેમાન,
 હિન્દુ મોસલીમ એક થઇને, જય જય બોલો હિન્દુસ્તાન.

ચંદ્રલાલ નંદલાલ દેસાઈ

૧૯

દેશનો દિવાનો.

(હું મસ્તાની પ્રેમની મને કોઈ ના છેડારે, એ રાગ,)

હું દિવાનો દેશનો મને કોઈ ન સતવો.

હોય જે મારા સમા-મારી કને આવો.

હું દિવાનો૦

તોતા અને કૌવા મળી મુજ શિર ન પકાવો;

ડા'પણુ બતાવીને વૃથા મુજ દિલ ન દુખાવો.

હું દિવાનો૦

હોડી વિના સિંધુ તરો હિંમત ન હડાવો;

દથિઆર વિણુ ઝુઝી રોકો તો સંગ સિધાવો.

હું દિવાનો૦

વિણુ પાંખ ઉડવું આદરી પરઃ જેહ ઉઠાવો;

તે હું દિવાના સાથ સઉ નિજ હાથ મિલાવો.

હું દિવાનો૦

પકવાન્ન ખાવાં હોય તો તમ મુખ છુપાવો;

જો અગ્નિ ખાવો હોય તો પતરાળી ન ખાવો.

હું દિવાનો૦

સુખઆશકેરા પાશ બાળી ખાખ લગાવો;

ભીતિ જલાવો ભટ્ટોમાં આ દેશ જાગાવો.

હું દિવાનો૦

નવ પાઘડીનો પ્રેમ ધારી શિષ નમાવો;

નિજ પ્રાણુ અર્પો દેશને નવ નામ ગુમાવો.

હું દિવાનો૦

નિરાંત ફરી રાતમાં નિદ્રા નહિ લાવો;
ઉભાગરે આનંદ માનો તો તમે કાવો.

હું દિવાનો

શય્યા ચહો જો પુષ્પની તો ઘેર સિધાવો;
સુવું હોય શરશય્યા પરે તો દોસ્તીનો દાવો.

હું દિવાનો

ઘસી પાય મરવું હોય તો તમ ધામ સુધાવો;
લણવી અમરતા હોય તો ક્ષેત્રે જીવન વાવો.

હું દિવાનો

એ દેશનો સંદેશ ને આદેશ છે આવો;
તે રસ સદા હે સંઘવી પીવો અને પાવો.

હું દિવાનો

ન. પુ. સં. ગી.

૨૦

ના હઠવું ના હઠવું.

(૫૬)

ડગલું ભરું કે ના હઠવું ના હઠવું;

વેણુ કહાડયું કે ના હટવું ના હટવું.

સમજીને તો પગલું મૂકવું, મૂકીને ના બહીવું;

જવાય જો નહિ આગળ તોયે, ફરી ન પાછું લેવું. ડગલું

સંકટ મોટું આવી પડતાં, મ્હોડું ન કરવું બહીલું;

કળે બળે ખૂમ લડવું, પણ ના કરવું ફરવા ઉત્થું— ડગલું

જ્યાં ઉભા ત્યાં ચોટી રહીને વચન લેવું સમજું;

આભ પડો કે પૃથ્વી કાટો તોય ન કરીયે નબળું. ડગલું

ફતેહ કરીને આગળ વધશું, અથવા અહીંયાં મરશું;
 પથ્ય લીધેલું તે પાળીશું, રે વળ્લરનું કરશું.— ડગલું
 તજ હામને હામ મૂકવા, ખૂણા જે કા ખોળે;
 ધિક્ કાયર તે અપજશરૂપી ખાળકુંડીમાં ખોળે— ડગલું
 નાશી જતા હસે શત્રુઓ, સાચા ફિટ કહી કહાડે;
 ખ્હીકણ ખાયલા નામદારો નામ મળે ઉપાડે— ડગલું
 શરવીર તે જશનો લોભી, હિંમત મદારા પીયે;
 ઉમંગથી તે ધસી વધે વા ખૂમ ટકાવી રાખે— ડગલું
 લણી ગણી જન પુખ્ત વિચારે પાયો નાંખે મજબૂત;
 કા કાળે પણ જશ મોટા લે, નર્મદ જે સાખૂત.— ડગલું
 નર્મદાશંકર.

૨૧

વીર હિન્દીઓને સંદેશો

રણ મેદાને ચડ્યા તો ભરવું કે ઇચ્છિત કરવું;
 એ વીર પ્રતિજ્ઞા શરા પગલું પાછળ નવ ભરવું;
 મુકાની સંભાળજે નૌકા,
 તરંગો ઉછાળશે નૌકા,
 ખડકમાં પછાડશે નૌકા,
 સમુદ્રો ડુબાડશે નૌકા,
 ખાવાનું નથી, કામ વિકટ છે, રણસાગર તરવું;
 એ વીર પ્રતિજ્ઞા શરા પગલું પાછળ નવ ભરવું.
 ઉખડશે તે જડની સાથે,
 લટકશે તે ચડની સાથે,

બીડવું છે ભડની સાથે,
કામ અહીં છે ધડની સાથે,
માથું હાથમાં લઈને લડવું-જીતવું કે મરવું !
એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા ! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

દીવાનાં.

“ ચેત ચેત ભારત ચેતી લે ”

ચેત ચેત ભારત ચેતી લે સમય કસોટી ભારે,
ભંગ તપશ્ચર્યા માટે કંઈ પ્રજ્ઞાભનો શાં નાચે !
નખરાં નીરખી મુગ્ધ થશે શું પ્રેમપ્રપંચની બળે ?
હૃદય-તંત્ર તો જડ શેતાની રમે ધ્યેય નિમ્ન ચૂકે.
ટુકડો સુકો ફેંકાતાં શું ધ્યાનમતિ દાખવશે ?
કુંભ હલાહલ દૂધ મુળે, પીતાં મતિમંદ હણાશે.
ચત્રાંતરતાને પરી સૂઝાને લણતરને શું રહે ?
દીન ઇમાન વિના સંમાન પડેા દૂગ ડા'પણ દરિયે.
તેજ તિમિર ન બેઠ ગ્રીછે પ્રભુ ! અંધારી ઉપાડે,
મમય ગયો હિયાન તણે! રે જુગ જુગનો અંધાપો.
નથી નથી દાસત્વે સડતી પ્રજા કદી તક્ષવારે,
ભય ભારી છે કુટિલ નીતિનો બે ચાણક્યો કાવં.
સંકટ મોટાં તૂટી પડતાં બેમ અનેરૂં આવં,
દાસ્ય તણી સુ'વાળી બેડી વસમીં ત્યારે સાથે.
માલે તો વડવાનગ પ્રકટે તડાક દબને વૂટે,
વૈભવશીતળજળમાં મોહે સુસ્ત થઇને ચેટિ.
મહાપ્રજા કાપાનળથી શું રાજ્ય બચ્યાં કા મોટાં ?

ગ્રીસ, રોમ, મોગલ કે મીસર વીતક પુછો રશિયાનાં
 નથી નથી ભય તોય. અસિ, અંદિખાને, અંદુકે,
 ભય મોટો પણ કલણભૂમિનો મહારથિયે ખુંગે.
 હામ હંડથી લેશ દયાશે કાયર નીચનો સિક્કો,
 સૌમ્ય વચન કે બેદનીતિમાં ફસતાં મરખ પક્કો !
 ચેત ચેત ભારત ચેતી લે મોત નગાઈં ત્રાગે,
 દીન ધમાન થકી લીધેલું પણ જો તારું ત્યાગે.
 આભ પડો કે પૃથ્વી ફાટો તોય ન હાંવું ડગલું,
 પાહોમ કરી-પ્રભુ નામ લઈ, અળિદાન ઘટે છે દેવું.
 કંઈ પુણ્ય તપે પૂર્વજનાં તારાં સેનાની છે શૂરો.
 ના હાંતી ના ભરમાતાં અંતે હાંસલ છે છુટકારો.
 કલ્યાણલુલ વિફલભાઈ.

૨૩

અહુ તો સોહુ કેસરીયાં

(રેખતો)

હવે શા માટ કઈં ભગવાં ! અહુ તો સોહુ કેસરીયાં !
 રમું રંગે ધૂમું જંગે ! સ્વદેશપ્રેમને સંગે !
 અમારી શેલી એ કફની ! જટાએ એ વિભૂતિ બની !
 અલખ આ દેશ, એહ ધુનિ, અમે એ જોગી જંગી મુનિ !
 ખડું તાદાત્મ્ય, એકાત્મ્ય, સ્વદેશોદ્ધાર-માહાત્મ્ય,
 રમે હૃદયે, ધુમે સઘળે, નસે નસે લોહી સાથે બળે !
 હવે શા માટ નિરાશા, વૈરાગ્ય આદિ સૌ ફાંસા !
 અમારી એહ હરિ લગની ભરત દુઃખાર્તિ ચિંતામણી !
 ઉદય જગરજ, જશ ડંકા કરો ધુમે મુનિ અંકા !
 ન પાછા પામ કંઈ ધરવા ! ઉઠાવો હાથ હિત કરવા.

(૩૨)

૨૪

“ તહીં આ શિર ઝુકે છે ”

(ગઝલ)

જહાં નિજ સ્વાર્થના બંધો તુટયા, જ્યાંહે ફરીરી છે :
સ્વીકારી સેવના જેણે તહીં આ શિર ઝુકે છે
ચહે જે સાચને દિલથી મરે જે સાચને માટે:
અભય જે વીર સધળે છે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ગણે ના ખોદ સત્તાનો ગણે ના જે રતુતિનિંદા:
ઝુકે જે લોકના હિતે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ભભૂરી દીનનાં દુઃખે જીગરમાં હોળીઓ જેને
મથે એ લ્હાય ઝુઝવવા તહીં આ શિર ઝુકે છે.
વિરોધી ને વિપત્તિનાં લગ્નરો બંડની સામે,
સમરમાં કેમરી ગાળે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
પ્રભ ને દેશની કીર્તિ તણી જેને ખુમારી છે
ઉગળે જન્મભૂમિને તહીં આ શિર ઝુકે છે
ટકાવા ટેક સ્વાભિમાન આપે આહુતિ સહુની:
ગિરદ જે મદ્દતું ધારે તહીં આ શિર ઝુકે છે
ગણ્યું ધર દેશને જેણે કુટુંબી દેશીઓ માન્યા:
વહાવી પ્રેમનો ધારા તહીં આ શિર ઝુકે છે.
વિષ્ણુ દેશને ચરણે ધરી નિષ્કામ ભાવેથી;
કરે કુર્યાની જીવનની તહીં આ શિર ઝુકે છે.

કવિજ્ઞાન વિદ્યાલય

૨૫

“ જીંદગીની સાર્થકતા. ”

નથી જીંદગી સાર્થ પૈસાં યત્ની કે,
 નથી સાર્થ આભુષણો વસ્ત્રથી કે;
 નથી સાર્થ ગાડી મહી મહાલવાથી,
 નથી સાર્થ ખિતાબને ધારવાથી.
 જીવ્યું સાર્થ છે દેશભક્તિ મહાં આ,
 જીવ્યું સાર્થ છે દેશસેવા મહી આ.
 જીવ્યું સાર્થ છે આત્મસંમાનથી આ
 જીવ્યું સાર્થ છે લોકકલ્યાણથી આ.
 જીવ્યો તે ખરો જે જીવ્યો દેશ કાળે,
 મુખ્યો તે ખરો જે મુખ્યો દેશદાએ;
 ખરો ધન્ય ! તે વીરના મૃત્યુ પૂરે,
 બધો દેશ શોકે હુખી આસુ ખેરે.
 ઘટે ભરમ લાખો જનો જેની પ્રેમે,
 ચઢાવે સુપુખો પ્રતિવર્ષ કયે,
 ધરી શોક લાખો બળે પાયદસ્તે,
 ખરો ધન્ય ! તે વીરના મૃત્યુને છે !

કલ્યાણજી વિક્રમભાઈ

૨૬

એક દિન એવો આવશે.

એક દિન એવો આવશે.

જ્યારે અમીઝરણો ઝરંતાં પૃથ્વીનેય પત્તાળશે

એક દિન એવો આવશે.

૨૬

કળિકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે,
 નિજવીર્યથી ભૂમિભક્તિથી આ સૃષ્ટિનેય ધ્રુગવશે. એક૦
 રામ, અશ્વિન, ભીષ્મ જેવા કર્ણ, સંગ પ્રતાપ ને,
 હમિરાજ, યોગીરાજ, ગુર્જરાજનેય ભુલાવશે. એક૦
 શિખિરાજ, ભગિરથરાજ સમ પરમાર્થજીવન ગાળશે,
 મેવાહના ભડ ભીષ્મ ચંદારાજને વિસરાવશે. એક૦
 પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર ઋષિના પાદને,
 પ્રેમે નખી નિ.સ્વાર્થ નેતા આર્યવર્ત ઉદ્ધારશે. એક૦
 આત્મબળ પામી બધા આ પુત્ર ભારતવર્ષના,
 નિર્ભય તણી મર્તી બની સૌ સ્વાર્થને તુચ્છકારશે. એક૦
 આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દિવ્ય પ્રકાશશે,
 દૃઢ સત્યપર એ શત્રુના સંગ્રામમાં સૌ ચાલશે. એક૦
 આ દુઃખને ભૂખના પડે પોદાર ચારે દેશથી,
 ત્યાથીય મંગળ ગીતના ધ્વનિ મંદ મધુરા ચાલશે. એક૦
 મરુ દેશના જેવી ઉજડ ભૂમિ સર્વ ભારતવર્ષની,
 કળ કુલ્લથી લચી સુંદરી સમ એકલી અહીં મહાલશે. એક૦
 અહીંથી મહાવીર મહારથી ટંકાર કરતા શસ્ત્રના,
 પરદેશમાં જઈ રાજ્યના શુદ્ધ ધર્મને શીખવાડશે. એક૦
 પૂર્વે થયા નહોતા વળી સ્વપ્ને ન તકર્યા વીર તે,
 આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ સર્વ દેવનેય ઉતારશે. એક૦

મગનલાલ ચતુરભાઈ પટેલ.

હિંદનું ભવિષ્ય.

(ત્રિકાલી ગરબો)

માણ હવે ઉજળી થાશે રાત અંધારી આથમી રે લોલ,
 વહાણુલાં વાશે થાશે પ્રભાત દુઃખડાં જશે શમીરે લોલ.
 માણ તારા ધાયલ પુત સપુત સુતેલા જગશે રે લોલ,
 માણ થશે ઝાઝો ઝંપાપાત જતસુખ ત્યાગશે રે લોલ.
 જગશે દાન દયાના વીર ધીર વીર જગશે રે લોલ,
 જગશે સાવજ ચિત્તા વાઘ કેસરી ત્રાણે રે લોલ.
 વરસશે સ્વાતિના વરસાદ આકાશથી આવશે રે લોલ,
 માણ ખે છીપે મોઢે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ.
 જગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગંજન થશે રે લોલ,
 જગશે જગશે જાદવચંદ્ર અધમ ઉદરશે રે લોલ.
 જગશે કણ્ઠાંજીન થઇ એક ધનુર્વિદ ધારશે રે લોલ,
 જગશે ભીમ અને ભડ ભીષ્મ લીધાં પણ પાળશે રે લોલ.
 જગશે મેવાડી ભડવીર પ્રતાપનાં પણ ધણાં રે લોલ,
 માણ એને યુગયુગના અપવારા કરશે પારણાં રે લોલ.
 જગશે શિવાજીનાં સેન ધરતી પ્રજાવશે રે લોલ,
 જીતશે કુડકપટના ખેલ કુડ ત્યાં ધૂળ થશે રે લોલ.
 માણ તારી કુખનાં કાર્તિંગાન ગૌરવ ગાગશે રે લોલ,
 માણ તારા દૂધમલ પીશે દૂધ દૂધ દીપાવશે રે લોલ.
 મંદ મૃદુ હિમાળાના વાય ઉત્તરના વાયા જશે રે લોલ,
 માણ જશે રોગ દોગ શોકના થોક શીતળતા શાંતિ થશે રે લોલ.
 ઝરશે અમી ઝરણાં વરસાદ ભૂમિ ભિંજાવશે રે લોલ,

(૩૬)

કચારડે કદપતરનો પાક કણુના કળશી થશે રે લોલ,
માજી એવા મોં માંગ્યા વરસાદ કુંદનના વરસશે રે લોલ,
આવતી સાગરિયાની છોળ રતનચોક રેલી જશે રે લોલ,
માજી તારો ભાગ્ય-સવિતા ભર્ગ સિંચતો ચડતો જશે રે લોલ,
પ્રભુના શરદપૂનમના ચંદ્ર સમે મધ્ય સ્થંભી જશે રે લોલ,
માજી તારું ભારત બનશે સ્વર્ગ નંદનવન ઝાંખા થશે રે લોલ,
માજી તારો જય જય જયકાર જગત ત્રણ ગાજશે રે લોલ,
વિહારી.

૨૮

“ તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો ”

(ગઝલ)

દિવાલો દુર્ગની ફાટે તમારા કેદખાનાની,
તૂટે જાજીર લોખંડી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
તમારા માર્ગમાં ઉભા પહાડો જે ખસી જશે,
ખિયાખા માર્ગ દષ્ટ દેશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
હિતરવા સાત સાયર જે તમારા પથરો તરશે,
વિના નૌકા સફર થાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
જવું આકાશમાં ધારો, ન વાયુ-યાન પાસે છો,
વિના પાંખે ઉડી જશો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
થશે વિદ્યુત ને વાયુ તમારા દાસે અગ્નિ જે,
વરસશે મેહ માંગ્યા જે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
હળરો રોગની જવાળા દવાના ખૂંદના વિના:
શુકાશે શક્તિ સિંચાશે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
દિગંધર સાધુના ચરણે સિંહંદર શાહ નામે છે,

ગળે સૌ ગર્વ બૂપતિના તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો
 જીગરની બાળહૃદયી તો વિરોધા દૂધ પીએ છે,
 પ્રકટશે પતથરે પ્રભુજી તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 પ્રભુ પ્રહ્લદને માટે વસેલા લોહના થંભે,
 સદા સાન્નિધ્યમાં રહેશે, તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 મદોન્મત્ત સિંહને વ્યાધો ઋષિના ચણું ચાટે છે,
 તને હિંસારી હિંસાને તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 ઝરંતા ઝેર ભુજંગો ફણાને છત્ર શી ધરશે
 તજી દે ઝર કાતીલો તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 દિલી રહી હાથ બે જોડી વિજયદેવી ધરી વરમાળ,
 તમારે કંઠ આરોપે તમારી આત્મશ્રદ્ધા તો.
 કલ્યાણજી વિદુળભાઈ.

૨૯

સ્વરાજ્ય સવારી.

આવે છે રે આવે છે સ્વરાજ્ય સવારી આવે છે;
 બચનાદ ગગનમાં માળે છે, સ્વરાજ્ય સવારી આવે છે
 દૂર સ્વપ્ન થતી દૂર કહેવાનું
 થાઓ લાયક ત્યારે જોવાનું
 શું બાળક ચાંદો માગે છે, સ્વરાજ્ય
 તડ પાડી રાજ્ય અહીં કરવા'તાં
 ઇલકાળ ખિતાબો ધરવા'તા
 કાઠિન્સીલે દારસ કરવા'તાં, સ્વરાજ્ય
 પંજાળ ખિલાફતથી ચેત્યા,
 ગાંધીજી અસહકાર ચઢ્યા,
 ધનજી લીલો લાલ ચઢાવે છે, સ્વરાજ્ય

નોકરશાહી હાથ પડ્યા હેઠા,
 કાંદાઓ વિધવિધ લઈ બેઠા,
 પણ નહિ ચાલે જખ મારે છે, સ્વરાજ્ય
 હરિ ! લાજ હવે તારે હાથે,
 ત્રત મોટા લીધાં તુજ સામે.
 બળ દે, કદિ ના પાછા હટીએ—સ્વરાજ્ય
 હરિપ્રસાદ વરજરાય દેસાઈ.

૩૦

હવે મને હિંદ છે બહાલો રે.

(મને વ્રજવાસ છે બહાલોરે—એ રાગ.)

પાચો મારા ગુરૂએ બ્યાલોરે,
 હવે મને હિંદ છે બહાલોરે.
 કૌવતહર કળવણીએ કાધા તન મન ધનથી ખુવાર,
 માનાપમાનનું ભાન નહિ, બન્યા મરખના સરહાર,
 કયો વધુ કાધ જે કાળોરે—પાચો
 કાઈ—રણે ખેલે શૂર વડીલો જીભ તીખી તલવાર,
 જીતે કે હારે, ન નહાવું નીચોવવું, પહેલાં બરે ધરખાર,
 ગુલામીની ગુથે છે જાળોરે—પાચો
 વંદીનું પડીલ ગળે લટકાવીને બૂબે ખાલી દુહું પેટ,
 મોંનાં માર્યો સુધારાના લાકુનો કુચો ન ઉતરે હંક,
 ધતીંગ એ ધારાનું ટાળોરે—પાચો
 સત્યનું શરૂ ને શાળનું અખતર શાંતિ સમી સજી ઢાલ
 આપ બળે બુઝી મરવું કે તરવું આજે, કેણે દીડી કાલ ?

ખોટા બધા અન્ય છે ખ્યાલોર,
આહુતિ સર્વસ્વની આલોર,
પડો પણ પાછા ન ચાલોર—પાયો.

જગર.

૩૧

તન્મનાટ.

કરું નહિ, લોકો મારું મનુ આગે કદમ ધરું હું,
કરું નહિ, બલે મરું પણ, વહાલું વતન પરું હું.
શીરમાં ચઢે ખુમારી, ચેતન નયન બબૂકે
રગ રગ રુધિર ઉછળે કે આભ ઉડળ ભરું હું.
જે ખાકયા નીપજ્યા, આ ચામ, હાડ, મળળ
પરવા તજીને તેની નહિ ડોહીમાં કરું હું.
મુજ રંક માડીળ્યા, સહુ સંકટે છવાયા,
તેનાં રખોપલાની દૃઢ ઢાલ થઇ ફરું હું.
ભડ બીજમ ખલચારી. શરની સજ પથારી,
મારા હતા એ પૂર્વજ, તેને અનુમરું હું.
બુલબુલને ગુલ મુઆરક, ગુલને ચમન મુઆરક,
વહાલું વતન મુઆરક એ દાગદમ સ્મરું હું.

જગર.

૩૨

“ પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો ! ”

પ્રભો ! જેવું હતું તેવું ફરી ભારત બનાવી દો !

જૂનું તો છે રહ્યું જૂનું, નવા જગને બતાવી દો.

રજત રત્નો રકટિક કાચન, ખનિજ ધન રક્ષનારાઓ,
 પહાડોના સદા સાવધ ખડા પહેરા ભરાવી દો !
 વનૌષધથી ભર્યાં ભારે હરિત મન ટૂંકરાખ્ખિનાં,
 વનો વનરાજ વ્યાધોની બીપણુ ઘેરે ગળાવી દો !
 તૃણાગારે જઈ ચરતાં અહીં તહીં ધેનુનાં ઘનદો !
 સુરીલી ગોખનની વાંસળી વહાલી ખળાવી દો !
 ગિરિ ગંઢર પતિત પાવન પ્રદાતા મોક્ષનાં તીર્થો,
 તપસ્વી સાધુ સંતોની અલખ ધુનથી જગાવી દો !
 પદ્મપાદન પ્રવૃત્તિની પ્રકર્ષક પર્ણકુટિઓ,
 ગુરુવર શિષ્ય ગભરૂ અલ્પચારીથી સુહાવી દો !
 સનાતન ધર્મનો સદ્બોધ દેતા શાસ્ત્રના જ્ઞાને,
 હૃદય ઉડાણથી અજ્ઞાનની આંધી ઉડાવી દો !
 સુભટ નરવીર રણધેલા, ધુરન્ધર રાજનીતિજ્ઞો,
 પ્રતાપી કર્મવીરોથી, વરદ કાર્યો કરાવી દો !
 સુપુત્રાની સુખી જનની ગૃહિણી ગૃહલક્ષ્મીના,
 પ્રમન્ન વદને ગૃહસ્થોનાં ગૃહાંગણીયાં દીપાવી દો !
 અતુલ વૈભવ અને વિજ્ઞાનથી ભૂષિત ભારતની,
 નવા જગની ભલે ભગવન્ ! પછી તુલના કરાવી દો !

૩૩

ભારતની આરતી.

જય જય માતૃભૂમિ, મા જય જય માતૃભૂમિ.
 ગુણ તારા નિત્ય ગામ્ધ (૨) નમીએ ચરણ ચુમી,
 જય જય માતૃભૂમિ. ટેક.

તુજ કિરિટ સ્વરૂપ, નંદત વનરાજે, મા નંદન૦
 ભાલપ્રદેશે તહારા (૨) શીખ પ્રજા છાજે— જય જય૦
 ક્ષત્રિય વીરનો વાસ વિશાળ ઉર ક્ષેત્રે, મા વિશાળ.
 સદૈવ તહારા કાજે (૨) પડતા રણક્ષેત્રે જય જય૦
 તુજ કેશાવલિરૂપ, હિમગિરિ શોભે—મા હિમગિરિ૦
 વિશ્વે અતિ વખણાઇ (૨) જગનાં મન લોભે—જય જય૦
 ખેલડીએ તુજ માત, સિંધ યંગ તપતા, મા સિંધ૦
 સાહિત્યે વિજ્ઞાને [૨] સહુ પહેલાં ધપતા— જય જય૦
 કચ્છ ગુજરાત સુરાષ્ટ્ર, સત્તવ રૂપ તહારા, મા સત્તવ૦
 ઉદ્યોગે વ્યાપારે [૨] સૌદર્યે સારા— જય જય૦
 મહારાષ્ટ્ર, મદ્રાસ. દંડ ઉદયગામી-મા દંડ ૦
 સખળ ઐષ્ઠ બુદ્ધિયુત [૨] સ્થંભ જોડ જામી— જય જય૦
 હૈયે હારવરૂપ ગંગા ને યમુના, મા ગંગા.
 કટિઆભૂષણ જેવા, [૨] આણુ વિધ્ય લલા— જય જય૦
 અમાપ આર્ણવનીર તુજ ચરણો ધોતા, મા ધોતાં૦
 શુભ શિરછત્તર રૂપે (૨) ગિરિરાજે રહોતા— જય જય૦
 સુજલાં સુકલાં માત, સુધર્મની ધાત્રી, મા સુધર્મની.
 હજીએ તું એની એ (૨) છે જગને ખાત્રી— જય જય૦
 મહી પ્રતિષ્ઠા આજ તુજ મુક્તિ માટે. મા તુજ૦
 સ્વરાજ્ય યુદ્ધે ચઢ્યું [૨] સહુ શિરને સાટે— જયજય૦
 ભારતપુત્ર.

(૪૨)

૩૪

નિમંત્રણ.

આવો આવો મકલ લારતકુમાર !	
તજ માન મોહો મદ અહંકાર,	આવો,
હુઆ દર્શનસે આનંદ અપાર.	
યહ ધન્ય દેશ ઔર ધન્ય કાલ,	
જહાં મિલે બંધુ સખ ઉરવિશાલ,	આવો.
સ્થિર રખે ઇશ યહ મદ વિચાર.	
નિર્બળ નિર્ધન સખ નિઃસહાય,	
બિન ઐક્ય નહિ અમ કુછ ઉપાય,	આવો.
અથ તો મમતા કીજે પ્રચાર	
દુઃખસે બચનેકા માર્ગ એક,	આવો.
અપને પનકા સખ ગહો ટેક,	
નિશ્ચય હોગા ફિર જયજયકાર.	

૩૫

વંદેમાતરમ્.

વંદે માતરમ્.

સુજલામ સદ્ગલામ મલયજશીતલામ
 શરય શ્યામલામ માતરમ્—વંદેમાતરમ્
 શુભ્રજ્યોત્સનાં પુલકિતયામિનીમ્
 કુલ્લકુસુમિત દુમદલ શોભિનીમ્
 સુહાસિનીમ્ સુમધુરબાષિણીમ્
 સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્—વંદેમાતરમ્
 ત્રિંશત્કોટિ કંઠે કલકલ નિનાદ કરાલે,
 કોટિકોટિશુભૈર્ધૃત ખરકલ બાસે ?
 કે બોલે મા, તુમિ અબલો

બહુ બલધારિણીમ્ નમામિ તારિણીમ્ ;

રિપુદલ વારિણીમ્ માતરમ્-વંદે માતરમ્

તુમિ વિદ્યા તુમિ ધર્મ;

તુમિ હૃદિ તુમિ મર્મ,

ત્વમ્ હિ પ્રાણાઃ શરીરે.

બાહુ તે તુમિ મા શક્તિ;

હૃદયે તુમિ મા ભક્તિ,

તોમારધ પ્રતિમા ગડિ

મન્દિરે મન્દિરે.

ત્વાંહિ દુર્ગા દશ પ્રહરણુ ધારિણી,

કમલા કમલદલ વિહારીણી,

વાણીવિદ્યાદયિની નમામિ ત્વામ્

નમામિ કમલામ્ અમલામ્ અતુલામ્

સુજલામ્ સુદલામ્ માતરમ્

વન્દે માતરમ્.

શ્યામલામ્ સરલામ્ સુસ્મિતામ્ ભૂષિતામ્ !

ધરણીમ્ ભરણીમ્, માતરમ્ !

વન્દે માતરમ્ !

બંકીમચંદ્ર ચટોપાધ્યાય.

૩૬

માતૃભૂમિને ચરણે.

ઐ માતૃભૂમિ તેરે ચરણોમેં સિર નમાઉં,

મેં ભક્તિ બેટ અપની, તેરી ચરણમેં લાઉં.

ટેક.

માથે પે તૂ હો ચદન, છાતી પે તૂ હો માલા.

જિભ્હા પે ગીત તૂ હો, મેં તેરા નામ ગાઉં.

ઐ.

જિસસે સુપુત ઉપજે, શ્રીરામ કૃષ્ણ જોસે,
 ઉસ તેરી ધૂલિકા મેં નિજ શીષ પે ચઢાઉં. ઐ૦
 માની સમુદ્ર જિસકી ધૂલિકા પાન કરકે,
 કરતા હૈ માન તેરે ઉસ પૈરકા મનાઉં. ઐ૦
 વે દેશ માનવાલે ચઢકર ઉતર ગયે સખ,
 ગારે રહે ન કાલે તુઝકા હી એક પાઉં. ઐ૦
 સેવામેં તેરી સારે બેદોષ ભુલ જાઉં,
 વહ પુણ્ય નામ તેરા પ્રતિદિન સુનુ સુનાઉં. ઐ૦
 તેરેહી કામ આઉં, તેરાહી મંત્ર ગાઉં
 મન ઔર દેહ તુઝપર બલિદાન મેં ચઢાઉં. ઐ૦

ઈન્દ્ર

૩૭

વંદેમાતરમ્ સ્તોત્ર.

શુદ્ધ સંદર અતિ મનોહર મંત્ર વંદેમાતરમ્,
 મૃદુલ સુખકર દુઃખહારી મંત્ર વંદેમાતરમ્.
 મંત્ર યહ હૈ તંત્ર યહ હૈ જંત્ર વંદેમાતરમ્.
 સિદ્ધિદાયક ભુદ્ધિદાયક એક વંદેમાતરમ્.
 ઓજ્જ્વલ બલક્રાંતિમય સુખ શાંતિ વંદેમાતરમ્;
 મતિપ્રદાયક અતિ સહાયક મંત્ર વંદેમાતરમ્,
 હરધરી હરનામ હો હરનામ વંદેમાતરમ્;
 હરદમ હમેશા બોલીએ ગુરુમંત્ર વંદેમાતરમ્.
 જપીએ નિરંતર શુદ્ધ મનસે મંત્ર વંદેમાતરમ્;
 સોતે સમય ખાતે સમય કલગાન વંદેમાતરમ્.

આઠોં પડર દીલમેં રહે મૃદુતાન વન્દેમાતરમ્ ;
 મુખસે હૃદયસે રાત દિન હો જાપ વન્દેમાતરમ્ .
 તેગસે શિર જા કટે ભુલો ન વન્દેમાતરમ્ ;
 મ્હોતકી ધડીયાં ગુંજ હો નાદ વન્દેમાતરમ્ .
 જલમેં હો તો જપો શુભ જાપ વન્દેમાતરમ્ ;
 બેડીયાં જંકાર દે શુભ તાન વન્દેમાતરમ્ .
 નીર ગોલી તોપકી હૈ આડ વન્દેમાતરમ્ ;
 તેગ અરછી કે લીયે હૈ ઢાલ વન્દેમાતરમ્ .
 કર્ણકા દદ કરચ હૈ એક શબ્દ વન્દેમાતરમ્ ;
 વિશ્વવિજયી શત્રુવિજયી મંત્ર વન્દેમાતરમ્ .

૩૮

‘ હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે . ’

ભારત હમારા દેશ હૈ, હિત ઉસકા નિશ્ચય ચાહેંગે,
 ઉસકે હિતકે કારને, હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે .
 ભારત હમારી માતૃભૂમિ, ઉસકા ઋણ હમપર હૈ બહુત,
 ઉસકે મિટાને કે લીયે હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે .
 ભારત કે દુઃખપ્રદ અવનતિપર કયોં ન અશ્રુ બહાવેંગે,
 ઉનકે હદ્દાને કે લીયે હમ કુછ ન કુછ કર જાયેંગે .
 ધર્મ વિદ્યાં ઔર ધનસે, ઉન્નતિ ભારતકી હોવે,
 ઉસ ઉન્નતિ કે માર્ગમેં હમ કુછ ના કુછ કર જાયેંગે
 સંસાર કે ઉદ્ધાર હેતુ કૃષ્ણ જન્મેં જલમેં,
 તો ફિર ભલા હમ કયોં ડરેંગે કુછ ન કુછ કર જાયેંગે
 ચાહે કિતને કષ્ટ હમકા કયોં ન હો ઉસકે લિયે
 સખ સહેંગે મર મિટેંગે કુછ ન કુછ કર જાયેંગે .

(૪૬)

૩૬: કદિ નહિ હારના.

કદી નહિ હારના; ભાવે^૧સાડી^૨ જન જાવે,
અસી^૩ નહિ હારના, ભાવે સાડી જન જાવે.
ખિજલી તે અગ^૪ કાલો^૫ પાની, તુફાન કાલો,
-હેરી^૬ હુચાલ^૭ કાલો—કદિ૦
તેપ તલ્લવર કાલો, ગાલીયાદી માર કાલો,
ખડેદી^૮ ધાર કાલો—કદિ૦
કુકી^૯ નીલામી^{૧૦} કાલો સખત કલામી^{૧૧} કાલો,
ફાંસી કાલેપાની કાલો—કદિ૦
દીન ઇમાન નાલ^{૧૨}, ધર્મ જ્ઞાન નાલ.
મદદી જખાન નાલ—કદિ૦
માંહેદે^{૧૩} જોર નાલ, માંલવેદે^{૧૪} શોર નાલ,
સોહણીયાંદે^{૧૫} ખોલ નાલ—કદિ૦
ધન્ની^{૧૬} પોઠાહાર^{૧૭} નાલ, સંઘલીદી^{૧૮} પ્યાર નાલ.
અંગ સિયાલ નાલ—કદિ૦
રામ દે^{૧૯} પ્યાર નાલ, શાંતિ રાખર નાલ,
રખખ^{૨૦} સચિયાર^{૨૧} નાલ—કદિ૦
પંડિત રામજનન-ત ચોધરી.

૧ કાલો. ૨ આપણી, ૩ આપણે. ૪ આગ, ૫ થી, ૬ વંટાળીઓ,
૭ ધરતીકંપ. ૮ ખડુ, ૯ જાસી, ૧૦ લીલાંકથી વેચાણ, ૧૧ ખોલ.

૧૨ ની સહાય લઇને, ૧૩ અમૃતસરનો એક ભાગ, ૧૪ હુખીઆના,
૧૫ સુન્દર સ્ત્રી પુરુષો ૧૬ જ્વેલમ, ૧૭ રાવલપીંડી, ૧૮ આ નામનો
કુરુપ થઈ ગયો તેનો ઈલાકા, ૧૯ નો, ૨૦ ઈશ્વર, ૨૧ સાચો.

(੪੭)

੪੦

ਪਿਆਰਾ ਵਤਨ ਛਮਾਰਾ.

ਭੁਲ ਭੁਲ ਅਗਰ ਹੋਂ ਛਮ ਤੋ ਵਛ ਹੈ ਯਮਨ ਛਮਾਰਾ,
 ਤਨ ਹੋ ਕਈ, ਵਛੀ ਪਰ ਰਹਿਤਾ ਹੈ ਮਨ ਛਮਾਰਾ.
 ਪਿਆਰਾ ਵਤਨ ਛਮਾਰਾ ਪਿਆਰਾ ਵਤਨ ਛਮਾਰਾ.
 ਖਸਕੇ ਛੀ ਅਜਨ ਨਲ ਸੇ ਛਮ ਸਯ ਤੇ ਸਯ ਪਲੇ ਹੈ,
 ਮਿਟਿ ਹੈ ਖਸਕੀ ਭਸਮੇਂ ਧੋ ਝਲੇ ਹੈ, ਝਲੇ ਹੈ ਪਿਆਰਾ.
 ਲਗਤੀ ਹੈ ਯਨ ਤੇ ਸੁਮਾਂ ਆਪਿ ਮੇਂ ਆਕ ਖਸਕੀ,
 ਛਮਕੋ ਹੈ ਪਾਕ ਕਰਤੀ ਤਾਸੀਰ^੧ ਪਾਕ ਖਸਕੀ. ਪਿਆਰਾ.
 ਮਿਟਿਨੇ ਖਸਕੀ ਕਯਾ ਕਯਾ ਨਗ ਮੇਂ ਹੈ ਗੁਲ ਖੀਲਾਏ,
 ਯੁਨ ਯੁਨ ਤੇ ਝਲ ਭਸਮੇਂ ਲੋਗਿ ਨੇ ਧਰ ਯਨਾਏ. ਪਿਆਰਾ.
 ਥੇ ਰਾਮ ਭੀ ਯਛੀ ਪਰ ਧਨਸ਼ਯਾਮ ਭੀ ਯਛੀ ਪਰ,
 ਐਸੇ ਮਹਾਪੁਰੁਖ ਹੈ ਗੁਜਰੇ ਭਲਾ ਕਈ ਪਰ ? ਪਿਆਰਾ.
 ਯਤੀਸ ਛਾਟਿ ਯਯੇ ਹੈ ਗੋਦ ਮੇਂ ਪਿਲਾਤਾ
 ਸਯਕੋ ਯਛੀ ਪਿਲਾਨਾ ਸਯ ਤੋ ਯਛੀ ਪਿਲਾਤਾ ਪਿਆਰਾ.
 ਖਸਕੀ ਛੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਯਹੇਰੇ ਪੈ ਨੇ ਯਮਕ ਹੈ,
 ਹੈ ਛੁਕ੍ਰਿਯੋਂ ਮੇਂ ਯੇਧਾਰ ਖਸਕਾ ਛੀ ਤੋ ਨਮਕ ਹੈ ਪਿਆਰਾ.
 ਆਦਿਮ^੩ ਖਸੀ ਤੇ ਹੈ ਛਮ ਮਯਦੂਮ^੪ ਹੈ ਯੇ ਅਪਨਾ,
 ਪਿਆਰਾ ਵਤਨ ਛਮਾਰਾ ਪਿਆਰਾ ਵਤਨ ਛਮਾਰਾ ॥

੪੧

ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ.

ਐ ਮੇਰੀ ਜਨ ਭਾਰਤ ! ਤੇਰੇ ਕੀਏ ਯੇ ਸਰ ਹੋ,
 ਤੇਰੇ ਕੀਏ ਛੀ ਜਰ ਹੋ ਤੇਰੇ ਕੀਏ ਭਗਰ ਹੋ
 ਦਿਯਕ੍ਰੰ ਨੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸੇ ਮੇਰੀ ਜਨ ਭਾਰਤ,
 ਗੰਨ ਪੈ ਮੇਰੀ ਰਕਯਾ ਸਮਸ਼ੇਰ ਯਾ ਤਯਰ ਹੋ.

गम जन के लिये ली मुञ्जों कली न होगा,
 भारत तेरे लिये ही आती ये कामगर है..
 किस्मतका तेरी आभर यमके द्विर आसमें पर,
 सेवामें तेरी नाता गर छन्दगी बसर है..
 “भारत ही में सदा में पैदा हूँ और मरूँ मैं,”
 धर्म न कुछ हो मन में, यह आरण्य भगर है..
 गर देशही का सेवा हो प्यारा धर्म मेरा,
 परमात्मा का तो हीर मेरी तरङ्ग नगर है..
 जवन सुख तभी असं समझेगा साधु अपना,
 सेवामें तेरी माता सर मेरा गर नगर है..

४२

कर्म—युग.

आ गया है कर्मयुग कुछ कर्म करना शीघ्र ले;
 देशपर अरु^१ जाति पर हंस हंस^२ के भरना शीघ्र ले..
 भारनेका नाम मत ले पहले भरना शीघ्र ले;
 भीस्ले^३ आयले^४ हथ कर^५ द्विर उबारना^६ शीघ्र ले..
 पार यदि होना तुझे परतंत्रता दुःखसिंधुसे;
 तैरकर^७ तो रक्त सागरसे उतरना शीघ्र ले
 द्विर जला दोगे सकल संसार^८ हो क्षुब्ध मात्र मे,
 देशदुःख की आग में पर पहले जलना शीघ्र ले..
 जलयात्रा के लिये दिन रात उत्साहित रहो;
 कृष्ण-जन्म स्थानमें^९ निर्लय विचरना शीघ्र ले;
 देखना है दस्य भारत वर्षमें यदि स्वर्ग का;
 देशका तो प्राण्य पनसे^{१०} दुःख करना शीघ्र ले..

१ अने २ हसतां हसतां ३ पेहे. ४ दयाही जहने. ५ उला यतां.
 ६ बरीने. ७ करायुह-कैयानु. ८ जगरथी.

